

ביאורים

לכל אידיאולוגיה יש עקרונות יסוד. בבסיס תפיסת העולם עומדים ערכים שלאורם חי האדם ומנווט את חייו על פי תפיסת עולם זו. על פי העקרונות הללו ניתן גם להבחין מי שייך לאותה קבוצת המאמינים להם תפיסת עולם זוהי, וכן לבחור אם להיות שייך לקבוצה הזאת או לא. למשל, רק אם אדע מהם עקרונות היסוד של הדוגלים בצמחונות - אוכל לבחור אם ליטול חלק איתם או לא.

אם כך, עולה שאלה יסודית ופשוטה: מהם עיקרי היהדות? ובכלל, מהם העיקרים של כל התורות הטוענות שהן ניתנו מאת האלוהים?

לכאורה קל מאוד לדעת מהם עיקרי האמונה. שהרי רוב העולם, ובייחוד בתקופת רבי יוסף אלבו, לפני כ-600 שנה, הגדירו עצמם כבעלי דת - יהודים, ולהבדיל נוצרים ומוסלמים. מי שהגדיר את עצמו כבעל דת שניתנה מהאלוהים ודאי גם ידע להגדיר מהם עקרונות היסוד של אותה הדת, ומה מבדיל אותו ממחוסרי הדת או מבעלי הדתות האחרות. לשם כך לא צריך להיות רב או להבדיל כומר או קאדי. כל אדם מאמין, ולו האדם הפשוט ביותר, צריך לדעת מהם עקרונות היסוד של דתו. אלו הוכחות מופשטות וביורורים אמוניים מסובכים. מדובר על קווי היסוד של אמונתו. גם לא דרושה ידיעה מבוררת עד תום. מספיק שידע באופן כללי וידמיין את מה שמצפים ממנו להאמין. כמו שכל רופא מתחיל יודע שישנם עקרונות בסיסיים ברפואה, גם באידיאולוגיה הרפואית וגם בעקרונות הטיפול הרפואי. ישנה תפיסה בסיסית שרוצה להציל את האדם ולרפא את האנושות ממחלות. גם אם הוא לא יודע בדיוק איך וכיצד - אבל הוא בטוח שזה הכיוון. אם הוא לא חושב כך - אין לו מקום ברפואה.

אך הדבר אינו פשוט כל כך. חכמי הדורות לא עסקו רבות בעיקרי האמונה. וגם אלו שעסקו, מתווכחים ביניהם על מספר יסודיותה. בתוך יסודות האמונה אפשר למצוא שתי קבוצות:

יסודות שעוסקים בדת האלוהית - אלו יסודות שכל מי שמאמין בבורא העולם צריך להאמין בהם. עיקר המלחמה של מאמיני היסודות הללו היא נגד עובדי עבודה זרה וכופרים. יסודות אלו כוללים, למשל, את הימצאות הבורא ובריאת העולם. עקרונות אלו נכונים לכל בעלי הדתות.

יסודות שעוסקים באמיתות תורת משה - אלו יסודות שמייחדים את אמונתנו מאמונת הדתות האחרות. יסודות אלו כוללים את האמונה בנבואת משה ואת אי יכולתה להשתנות.

בין יסודות אלו יש להבחין בין יסודות האמונה שבלעדיהם כל בניין האמונה מתמוטט, לבין עקרונות אמוניים חשובים אך שאינם מוציאים את האדם שטועה בהם מהשייכות הכללית לאמונה ולקב"ה.

הרחבות

תכלית העיקרים

וממה שאין לספק בו הוא שראוי שיהיו לדת האלוהית עקרונות פוליים. את ערכו של פירוט העיקרים הסביר הרב קוק: "תכלית העיקרים באמונה היא להביא מעמד אורגני (חי) במערכת הדיעות האמוניות, שזאת היא שלמות היצירה הרוחנית כהמוחשית" [מאמרי הראיה, עמ' 14]. הגדרת עיקרי התורה מבררת שלכל הצדדים השונים אליהם התורה מכוונת יש מרכז משותף והם אינם פעולות נפרדות. מתוך כך מתברר שהתורה היא מכלול אחד שלם. הרב קוק מביא דוגמה לעיקרון זה מעולם החי: "וכשם שבעלי החיים השפלים, שאין להם מרכזים עיקריים לשפע החיים שלהם, וכל אחד מחלקיהם יוכל להוציא מקרבם את כל חלקי יצירתו האורגנית גם אחרי אשר יגור לגזרים, הנה לעומת זה החיים של אלה הם במדרגה פחותה". ישנן תולעים שאם חותכים אותן הן ממשיכות לחיות כשני יצורים שונים. מצאיות זו מורה על מדרגה נמוכה של חיים שאינה זקוקה למערכת שלמה הכוללת איברים רבים. לעומת זאת בעלי חיים מפותחים יותר, נזקקים לכל האיברים שיש להם על מנת למצות את פוטנציאל החיים שלהם. הרב קוק מבאר שהיתרון של אמונה המיוסדת על עיקרים היא בהבנה שהאמונה איננה אוסף של משפטים אותם האדם לומד לשנן, אלא היא מותאמת לחיי האדם, מרוממת אותו וחושפת בו איכות רוחנית.

הקדמה

ידיעת העקרונות והבנת ההתחלות, שעליהם דרכי יסודי הדתות בכלל סובבים, קלה מצד וקשה מצד. ידיעת העיקרים

אם קלותה - לפי שכל האנשים הנודעים היום בעולם הם בעלי-דת. ולא יציר שיהיה אדם מבעלי-הדת, או יתחס אליה, אם לא ידע עקרי הדת ההיא, או יצירם הבנה ציורית, כדי שיאמין בהם; כמו שלא יקרא רופא מי שלא ידע התחלות הרפואה, ולא מהנדס מי שלא ידע התחלות ההנדסה, ידיעה אמיתית, או לפחות ידיעה ציורית. ועל-כן הוא מבאר שראוי לכל בעל-דת שידע עקרי הדת ההיא שהוא מתחס אליה, ידיעה אמיתית, כפי מה שיגזר טבע הענין, או יבינם הבנה ציורית הבאה בתחלת הענין.

ואם קשה - לפי שלא מצינו להמון החכמים שיידברו בעקרי הדתות דבור מספיק, ולא שיהיו מסכימים בעקרים ולא במספרם, אבל נמצאם מתחלפים בהם חלוף רב; וביחוד בעקרי תורת משה, שעם שהכל מסכימים בה היותה אלוהית, הם מתחלפים במספר עקריה, חלוף אינו מעט. כי יש מי ששם אותם שלשה-עשר עקרים, ויש מי ששם אותם עשרים-וששה עקרים, ויש מי ששם אותם שלשה עקרים בלבד. ולא אהד בהם ששת לבו לבאר עקרי הדת האלוהית בכלל, אשר לא ידמה תורה אלוהית זולתם; ואם הדת האלוהית ראוי שתהיה אחת או רבות; ואם הן רבות - אם ראוי שיהיו לכל אחת עקרים מיוחדים, מאשר היא אלוהית ופרטית, אם לאו.

וממה שאין לספק בו הוא שראוי שיהיו לדת האלוהית עקרונות פוליים, מאשר היא אלוהית בכלל - אם יבטל אחד מהם לא יציר היותה אלוהית; ועקרונות מיוחדים-פרטיים - אם יבטל אחד מהם תפל הדת ההיא, אף על פי שלא תפל הדת האלוהית בכללה.

העיקרים הכוללים והעיקרים הפרטיים

ההתחלות - הבסיס. **בכלל** - בכללות. **מצד** - מצד אחד. **הבנה ציורית** - יצייר בשכלו הבנה מסוימת (שיסחית חיצונית). **מתחלפים** - משתנים, שיטות רבות ושונות. **אינו מעט** - לא קטן, רב. **ששת לבו** - שם על לבו. **זולתם** - מבלעדי הבנת העיקרים. **לספק** - להסתפק.

הצלחת בני ואורה שמאי וכל יוצאי חלציהם הי"ו

